

ISSN 2959-1953
ISSN 2959-1961
<https://osvita.eeipsy.org>
<https://doi.org/10.38014/osvita.2023.92.14>

РОМАНЕНКОВА Ю.В.

доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри дизайну,
факультет образотворчого
мистецтва і дизайну,
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна

ОЦІНКА РИЗИКІВ ТА БАЧЕННЯ ПЕРСПЕКТИВ ДИЗАЙН-ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

ROMANENKOVA Y.V. **Assessment of risks and vision of perspectives design education in Ukraine during the war.** *The article aims to update the problems of modern design education in Ukraine, deepened with the beginning of the war. The main problem areas of education in the field of design are highlighted, their causes, dangers associated with a rapid drop in the level of education and interest in it on the part of the younger generation are outlined. The main problematic issues of design education of the last two years, due to the state of war, which caused the deepening of the dangerous situation, are emphasized. The importance of the role of experiments in the field of education in the field of design, the shortcomings of the introduction of new educational programs as a method of maintaining the interest of the younger generation in continuing education at the second educational level, which interest has rapidly fallen, is emphasized in the material, the reasons for which are highlighted in the material.*

Key words: design education, student, art, computer technology, artificial intelligence, employment, artist, creativity.

РОМАНЕНКОВА Ю.В. **Оцінка ризиків та бачення перспектив дизайн-освіти в Україні в умовах війни.** *Стаття ставить метою актуалізацію проблем сучасної дизайн-освіти в Україні, поглиблених із початком війни. Висвітлено основні проблемні зони освіти у сфері дизайну, окреслено їх причини, небезпеки, пов'язані зі стрімким падінням рівня освіти та зацікавлення в ній із боку молодшої генерації. Акцентовано провідні проблемні питання дизайн-освіти останніх двох років, що припадають на військовий стан, що спричинив поглиблення небезпечної*

ситуації. Підкреслено значення ролі експериментів у галузі освіти в галузі дизайну, вадливості впровадження нових освітніх програм як методу збереження зацікавлення молодого покоління в продовженні освіти на другому освітньому рівні, до якого стрімко впав інтерес, причини чого висвітлені у матеріалі.

Ключові слова: дизайн-освіта, студент, мистецтво, комп'ютерні технології, штучний інтелект, працевлаштування, митець, творчість

Вступ. З кінця лютого 2022 р. українська освіта опинилася у тому становищі, коли потрібно або робити радикальні кроки, або забути про існування. Ще у 2019 р., коли світ поглинув шок, пов'язаний із пандемією, сфера освіти опинилася в дуже скрутному стані – довелося швидко та радикально перебудовуватися, підлаштовуватися під реалії, щоб не втратити ціле покоління, а зараз уже можемо сказати – кілька поколінь, бо паростки, які дала ситуація тих днів, дадуть про себе знати через роки. Проблема неможливості реалізації освітнього процесу через пандемію вирішили за допомогою введення дистанційної форми освіти, он-лайн заняття унеможливили припинення навчання взагалі. Складність пристосування до умов без безпосереднього очного спілкування по-різному сприймалася на рівні середньої та вищої освіти, на рівні науково-педагогічного складу та здобувачів освіти. Але з часом до цього студенти почали звикати, і процес звикання створив значно більшу загрозу – адаптація до умов призвела до атрофування багатьох необхідних для навчання здібностей, і головне – притуплення відчуття відповідальності за якість, оскільки є багато пом'якшуючих обставин. Пандемія поклала початок кризовому стану в освіті, бо суто технічні проблеми спровокували серйозний ланцюг інших негараздів, який стрімко посилювався. А з початком повномасштабної агресії ситуація швидко погіршується. Був період, коли можна було ставити питання гне просто про стрімке зниження рівня освіти, але про ризик втрати її перспектив взагалі.

Постановка проблеми. Немоżliвість занять у навчальних аудиторіях, технічні проблеми, як то низька якість, слабкі потужності або взагалі відсутність технічних можливостей для он-лайн освіти, нестача розробленого з урахуванням вимог дистанційного формату навчального процесу навчально-методичного забезпечення, брак кадрового забезпечення – все це і чимало інших аспектів стало результатом того, що спіткало сферу освіти в умовах війни, а почалося ще з пандемією. І комплекс цих проблем, які доповнюються ще кількома дуже серйозними, ледь не руйнівними, факторами, проковує необхідність термінового впливу на ситуацію. Загальна картина цілком співпадає з тим, що відбувається і у галузі безпосередньо дизайн-освіти в Україні. Впродовж кількох років

дизайн був серед фаворитів вітчизняного освітнього поля, але реалії воєнних років спровокували переоцінку, система цінностей сучасної молоді потерпає від вимушених змін.

Мета даної розвідки – акцентувати проблемні зони дизайн-освіти в умовах війни та окреслити найнебезпечніші тенденції сучасного процесу підготовки дизайнерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки висвітлюваний період є дуже обмеженим і фактично йдеться про нинішній відтинок часу, можемо аналізувати лише ті розвідки, які дотичні до поставленої проблеми. Про тенденції у дизайн-освіті, підготовці фахівців у галузі, витoki цього сегменту вищої освіти та його основні етапи писали доволі часто (Н. Авер'янова [1], Є. Антонович [2], В. Даниленко [4], А. Дяченко [6], С. Прищенко [14], В. Татіївський [9], О. Тригуб [10], О. Фурса [11]), ін. Але останні два роки до вже звичних проблемних питань у підготовці фахівців сфери дизайну додалося ще одне – необхідність вирішувати долю дизайн-освіти періоду воєнного часу, тобто реагувати на ризики та виклики сьогодення. Мабуть, на всіх наукових заходах сьогоdnішнього дня передусім актуалізується подальша доля, перспективи дизайну як спеціальності загалом, головне питання – його виживання у країні, гіпотетичні шляхи збереження та розвитку.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи, що дизайн-освіта є досить молодою галуззю освітнього поля, можна сказати, що вона дуже стрімко змінюється, реагуючи на динамічні трансформації у галузі дизайну. Якщо підготовку власне дизайнерів можна вважати за логічне продовження художньо-промислової освіти [8, с. 73-74], то цей процес триває біля століття, з 20-х рр. ХХ ст. Але насправді випуски справжніх фахівців суто дизайнерського напрямку можна відстежувати набагато пізніше, лише останні пару десятків років. А ось центрами дизайн-освіти майже одразу стали Київ, Львів, Харків, до яких доєдналися Вишня, Івано-Франківськ, Луцьк, Одеса, Черкаси, тощо. З урахуванням того, що станом на початок 2022 р. спеціальність 022 «Дизайн» була серед найпопулярніших, мало який ЗВО не ризикнув скористатися затребуваністю цієї сфери для популяризації своєї структури та використати як шанс на закріплення в освітньому просторі. Дизайн інтер'єру (просторовий дизайн), дизайн середовища, ландшафтний дизайн, графічний дизайн, дизайн меблів, дизайн аксесуарів, зростаюча популярність ІТ-дизайну, гейм-дизайну, дизайн костюму та аксесуарів, дизайн ювелірних виробів, UX/UI-дизайн і багато ще варіантів сучасних освітніх програм щорічно з'являються у ЗВО та намагаються і надалі популяризувати спеціальність. Але з початком повномасштабної агресії система домінант різко змінюється. Останній час, із 2019 р., коли система он-лайн навчання змусила перебудовувати, адаптувати до нової реальності освітній процес, система домінант уже підлягала трансформації, і, на жаль, не

на краще. А після кінця лютого 2022 р. питання катастрофічно загострюється. Після початку війни та ієрархія цінностей, яка існувала до 2019, і тим більше, до 2022 р., різко змінилася. Спеціальності, які мають на меті підготовку фахівців, чия сфера діяльності спрямована на першочергові потреби воюючої держави, посіли основне місце. Значущості набувають ті спеціальності, які можуть дати країні фахівців, що необхідні для відновлення держави. Тому дизайн трохи посунувся у списку затребуваних сфер діяльності. І сумніви щодо його виживання вже є реальною загрозою.

Серед основних проблем, які потребують ліквідації, ще до початку війни фахівці зазначають нестачу матеріально-технічної бази ЗВО, яка б забезпечувала нормальні умови для якісного навчального процесу (застаріле обладнання, відсутність сучасного програмного забезпечення, дефіцит аудиторного фонду при очному навчанні та неготовність у технічному аспекті до якісного он-лайн викладання), невідповідність методів навчання вітчизняних ЗВО та зарубіжних, що призводить до проблем із працевлаштуванням [6, с. 177], низку інших. Але заради справедливості відмітимо, що все ж крім невідповідності умов та складностей із матеріально-технічним забезпеченням, існує ціла низка морально-етичних, виховних проблем. З початком воєнних дій дуже багато молоді залишило країну – намагаючись врятуватися від війни, молода генерація часто пробує свої сили в інших державах, і далеко не завжди знаходить там роботу за фахом. Тобто ми маємо справу з відтоком молоді, перспективної частки соціуму, а дизайн, з урахуванням його стрімкої динаміки змін та швидкого застарівання та втрати актуальності, робить ставки передусім на молодь. Старше покоління, віковий ценз якого від сорока років, значно складніше підлаштовується під запити сучасної дизайн-освіти, і саме це доволі давно стало серйозною проблемою – ЗВО, де НПП має вік від 60 і більше, рідко коли можуть запропонувати якісну підготовку дизайнерів. Звісно, досвід має величезне значення, стара школа, академічна виучка, традиції мистецької профільної базової освіти є підвалинами, без яких неможливо підготувати творчу особистість, фахівця. Тому уточнимо одразу, що в даному разі йдеться про забезпечення викладання профільних, практично-орієнтованих дисциплін, пов'язаних із знанням актуального на сьогодні програмного забезпечення, тенденцій світового дизайну, запитів ринку, сучасних трендів. А це все притамане більшою мірою молодому та середньому поколінню, численні представники якого, на жаль, сьогодні залишають країну, і повертаються далеко не всі. А ті, хто працює в Україні, навіть залишаючись у галузі дизайну, не мають стимулів передавати свої знання та навички студентству – адже заробітні платні викладача ЗВО на сьогодні не спонукає молодь віддавати сили педагогічній діяльності. Обираючи дизайн, студент розраховує на гідну оплату своєї праці в майбутньому, а ця перспектива не має нічого спільного викладацькою діяльністю,

принаймні, в державній царині. Тим більше, що навчання на контрактній ормі (а це переважно так) коштує доволі дорого, і молодь думає передусім про те, чи варто витратити кошти для того, щоб потім не мати можливості нормально забезпечувати себе. На сьогодні приватні студії, вебінари, навіть приватні он-лайн освітні ресурси часто дають більше, ніж державна установа сери освіти, бо вони краще оснащені та позбавлені формалізації в побудові навчального процесу, наближаючи його до зарубіжних моделей.

Тобто кадрове питання загострюється максимально.

Наступна проблема, яка, на сьогодні стає критичною, випливає з попереднього аспекту. Це сприйняття майбутнім дизайнером себе в соціумі, розуміння ролі та значення його місії, самоідентифікація як творчої особистості, самопозиціонування. Дизайн як самостійна спеціальність є доволі молодим, а це тягне за собою неоднорідність, спірність розуміння його концептуальних засад. На сьогодні дуальність розуміння базових засад дизайну призводить до розщеплення свідомості молодого фахівця та хибності його самопозиціонування. Студентоцентричні засади сучасної освіти вимагають максимального врахування думки студента про те, що саме йому необхідно знати та вміти передусім, він формується або як виконавець технічної галузі, або як творець. Звичайно, з самого початку формування переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, цей перелік періодично підлягав змінам. І дизайн опинився класифікованим у галузі знань «культура і мистецтво». А це тягне за собою передусім навісність базової мистецької підготовки. А з таким позиціонуванням не згодні навіть деякі самі дизайнери. Звідси і незгода з наповненням освітніх програм, навчальних планів, передусім – з наявністю в них освітніх компонентів мистецького блоку. Сучасний дизайнер часто-густо асоціює себе більшою мірою з програмістом, але не з митцем. При цьому, це не залежить від того, йдеться про дизайнера ювелірних виробів чи дизайнера інтер'єру, фахівця з UX/UI дизайну чи ландшафтного дизайнера. Усе частіше можна почути від студента, що йому необхідні знання суто вузько професійного спрямування, знання інструментів, програмного забезпечення, але він не хоче витратити час на філософію, історію мистецтв чи живопис. Цей нездоровий прагматизм, який нагадує концепцію лікаря з твору Дж. Свіфта, тягне за собою різке зниження загальної ерудиції, інтелектуальної планки майбутнього фахівця, звуження його світогляду, що з часом може призвести до перетворення творчої особистості на виконавця технічного завдання. Якісний продукт у такого фахівця неможливий. Прагматизм, монетизація всіх процесів, стрімке зниження рівня духовності, нівелювання творчого початку, на жаль, характеризують усе більшу частку молодих фахівців. І вони часто відмовляються позиціонувати себе як творчі особистості, вони – програмісти, технічні виконавці, конструктори (в широкому сенсі), які, знаючи достатню кількість програм,

володіючи суто технічно інструментарієм, вважають себе вправі братися за виконання дизайн-проекту. При цьому нерідко не володіючи ані азами композиції, ані вміння будувати, не знаючи конструкцію, не вправляючись із кольором, тобто не маючи підготовки в галузі академічного рисунку перспективи живопису та колористики. Хибне позиціонування себе в галузі та сам дизайн у професійній «табелі про ранги» призводить до руйнації якості та загальних установок в освітньому полі загалом.

Останнім часом з'явилася ще одна причина, через яку стає все менше можливою якісна освіта, коли ЗВО доводиться уже навіть не запрошувати, а затягувати ледь не силоміць абітурієнтів на творчі спеціальності. Це поява т.зв. альтернативи – курсів, воркшопів, он-лайн майстер-класів тощо, які спрямовані на те, щоб підготувати фахівця за рекордно стислий термін, за принципом «як стати дизайнером за 3 дні», «як стати мистецтвознавцем за тиждень», «історія мистецтв за годину», «як стати графічним дизайнером з нуля» тощо. Здавалось би, ці гіперсучасні розробки мають стати в нагоді, і молодь їх дуже активно використовує. Не замислюючись найчастіше над тим, що ведуть такі курси часто-густо люди, які самі здобули навички в галузі аналогічним чином, без належного досвіду, без базової освіти, без комплексного розуміння поставленого завдання та грамотності в обранні методів його вирішення. І, на жаль особливо актуальними ці ресурси стали саме під час війни – адже багато бажаючих отримати навички швидко, дистанційно, безболісно для затрати часу та енергії. Відповідальності за якість у даному випадку чекати складно. Здавалось б, ці ресурси мають бути допомогою фахівцю, а насправді йдеться про підміну понять – замість ґрунтового, комплексного знання, заснованого на синтезі теорії, практики та досвіду, отримується швидко визріваючий, але нестиглий продукт, який не виховує, а розбещує, не допомагає, а шкодить. Адже на ще не сформовану свідомість юного споживача цього продукту впливає головна ідея – можна навчатися за пару місяців основним азам, не витрачаючи час на інше, і заробляти гроші на тих операціях, які навчився робити. Навіть на генерування ідей витрачати енергію не доводиться – адже значно легше дати завдання штучному інтелекту. Думка про те, що можна легко та швидко отримати в руки освіту, знання дійсно розбещує. Молодь перестає думати, фантазувати, креативно мислити, наявність легко доступних інструментів, монетизація будь-якого продукту як кінцева мета спричиняють не лише духовне виснаження, спустошення, аде і спотворену систему цінностей. Інструмент стає самоціллю, швидкість отримання поверхових навичок породжує думку про те, що комплексна, ґрунтова профільна освіта не потрібна, що спричиняє катастрофічне падіння цікавості до магістерських освітніх програм. Під час війни велика кількість студентів поїхати за межі країни – при можливості і навчатися вони продовжують там. Можливість порівняти, синтезувати, збагатитися є великим надбанням,

хоча в даному випадку причини були жакливими. Але, на жаль, далеко не всі збираються повертатися назад. Певний відсоток продовжує навчатися дистанційно і в Україні.

Висновки. Величезна перемога, якщо молодь, що отримає зарубіжний досвід, повертається відновлювати країну, інтегруючи свої знання та досвід у вітчизняний культурний ґрунт. Але, на жаль, так відбувається не завжди. І дизайн – це сфера, в якій часто молода генерація знаходить себе поза Батьківщиною. Горе та біль країни для багатьох відкрили вікно можливостей. Звідси все менше студентів вступають на магістерські програми в Україні, все частіше доводиться вводити експериментальні освітні продукти, щоб пригорнути увагу молоді і завадити відтоку. Це слабка перепона, але, мабуть, чи не єдина на сьогодні – урізноманітнення освітніх програм, нові ідеї, концептуально свіжі освітні продукти, які б могли зацікавити вибагливу молодь, утримати її. Так, під час війни фінанси спрямовуються на зовсім інше, злочинно витрачати гроші на те, від чого не залежить напряду боздатність країни. Тому освітній процес, у тому числі й нові програми, переважно тримаються на «голому ентузіазмі». Але, на жаль, процес катастрофічно прогресує. І воєнний стан, що унеможливує повноцінне фінансування досить дорогих дизайнерських освітніх програм, гідне забезпечення кадрового потенціалу ЗВО, лише провокує його пришивдшення. Зміна системи цінностей, спровокована війною у державі, накладає певну відповідальність на тих, хто перебуває в Україні, і не лише на передовій, а й на творчому, на освітньому фронті. І багато в чому духовне, культурне майбутнє країни залежить від того, наскільки вдало ці фронти будуть утримані.

Список використаних джерел:

1. Авер'янова, Н., Гук, Л. (2021). Дизайнерська освіта в Україні: проблеми професійної підготовки. Молодий вчений, 2 (90), 167-170.
2. Антонович, Є. (2011). Дослідження синтезу дизайну і технологій у системі неперервної дизайн-освіти. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Мистецтвознавство, 2, 205-213.
3. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт. Авт.: Ніколаєв Є., Рій Г., Шемелинець І. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с.
4. Даниленко, В. (2017). Дизайнерська освіта України: перехід у нову якість. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв, 3, 4-10.
5. Дизайн-освіта майбутніх фахівців: проблеми та перспективи. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції. 11-12 квітня 2018 року. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2018. 309 с.

6. Дяченко, А. (2020). Недоліки української дизайн-освіти та шляхи її вдосконалення. Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету, 32, 176-180.
7. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: Наук.-метод. зб. За заг.ред. Шкарлета С. Київ-Чернівці: «Букрек». 2022. 140 с.
8. Прусак, В. (2017). Становлення та розвиток дизайн-освіти в Україні (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). Вісник Львівської Національної Академії Мистецтв, 31, 71.82.
9. Татівський, П. (2002). Особливості становлення та перспективи розвитку дизайну в Україні: Дис... канд. техн. наук: 05.01.03. НАН України ; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Рильського. Київ, 190 с.
10. Тригуб, О. (2020). Актуальні проблеми фахової підготовки майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти України: теоретичні та прикладні аспекти. Молодь і ринок, 1(180), 159-165.
11. Фурса, О. (2020). Дизайн-освіта в Україні: менеджмент і структура. Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент, (16), 5-20.
12. Що не так з освітою в дизайні? Розповідають студенти. URL: https://lb.ua/culture/2018/08/28/406118_shcho_z_osvitoyu_dizayni.html
13. Як українська дизайн-освіта адаптується в Європі під час війни. Магазин. 10.09.2022. URL: https://his.ua/ua/article/yak-ukrainska-dizayn-osvita-adaptuetsya-v-evropi-pid-chas-viyni_2022-08-10
14. Pryshchenko, S., Senchuk, T. (2021). The discipline «Fundamentals of project graphics» in the design structure. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 2(46), 21-41.

Transliteration of References:

1. Averianova, N., Huk, L. (2021). Dyainerska osvita v Ukraini: problemy profesiinoi pidhotovky. Molodyi vchenyi, 2 (90), 167-170 [in Ukrainian].
2. Antonovych, Ye. (2011). Doslidzhennia syntezy dyzainu i tekhnolohii u systemi neperervnoi dyzain-osvity. Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. Volodymyra Hnatiuka. Ser. Mystetstvoznavstvo, 2, 205-213 [in Ukrainian].
3. Vyshcha osvita v Ukraini: zminy cherez viinu: analitychnyi zvit (2023). Avt.: Nikolaiev, Ye., Rii, H., Shemelynets, I. Kyiv: Kyivskiy universytet imeni Borysa Hrinchenka [in Ukrainian].
4. Danylenko, V. (2017). Dyainerska osvita Ukrainy: perekhid u novu yakist. Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv, 3, 4-10 [in Ukrainian].

5. Dydzain-osvita maibutnikh fakhivtsiv: problemy ta perspektyvy (2018). Materialy III Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi Internet-konferentsii. 11-12 kvitnia 2018 roku. Poltava : PNPU imeni V.H. Korolenka [in Ukrainian].
6. Diachenko, A. (2020). Nedoliky ukrainskoi dydzain-osvity ta shliakhy yii vdoshkonalennia. Naukovi zapysky Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu, 32, 176-180 [in Ukrainian].
7. Osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. Innovatsiina ta proiektna diialnist (2022)/ Nauk.-metod. zb. Za zah.red. Shkarleta S. Kyiv-Chernivtsi: "Bukrek" [in Ukrainian].
8. Prusak, V. (2017). Stanovlennya ta rozvytok dydzayn-osvity v Ukrayini (kinets' XX – pochatok XXI st.). Visnyk L'vivs'koyi Natsional'noyi Akademiyi Mystetstv, 31, 71-82 [in Ukrainian].
9. Tatiivskiy, P. (2002). Osoblyvosti stanovlennia ta perspektyvy rozvytku dydzainu v Ukraini: Dys... kand. tekhn. nauk: 05.01.03. NAN Ukrainy; Instytut mystetstvovnavstva, folklorystyky ta etnologii im. M.Ryl'skoho. Kyiv, 190 s.
10. Tryhub, O. (2020). Aktualni problemy fakhovoi pidhotovky maibutnikh dydzaineriv u zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy: teoretychni ta prykladni aspekty. Molod i rynek, 1(180), 159-165 [in Ukrainian].
11. Fursa, O. (2020). Dydzain-osvita v Ukraini: menedzhment i struktura. Mystetska osvita: zmist, tekhnologii, menedzhment, (16), 5-20 [in Ukrainian].
12. Shcho ne tak z osvitoiu v dydzaini? Rozpovidaiut studenty. URL:
13. https://lb.ua/culture/2018/08/28/406118_shcho_z_osvitoiu_dydzaini.html [in Ukrainian].
14. Iak ukrainska dydzain-osvita adaptuietsia v Yevropi pid chas viiny. Mahazyn. 10.09.2022. URL: https://his.ua/ua/article/yak-ukrainska-dyzayn-osvita-adaptuetsya-v-evropi-pid-chas-viyni_2022-08-10 [in Ukrainian].
15. Pryshchenko, S., Senchuk, T. (2021). The discipline «Fundamentals of project graphics» in the design structure. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge, 2(46), 21-41 [in Ukrainian].

Отримано 14.02.2024
Рецензовано 20.02.2024
Доопрацьовану версію отримано 22.02.2024
Прийнято до друку 26.02.2024

YULIIA V. ROMANENKOVA,

DSc in Arts, Professor, Chief of the Department of Design, Faculty of Design,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6741-7829>
E-mail: y.romanenkova@kubg.edu.ua

ASSESSMENT OF RISKS AND VISION OF PERSPECTIVES DESIGN EDUCATION IN UKRAINE DURING THE WAR

* публікація здійснена за рахунок спільного гранту СЄІП (Україна - Франція) та БФ «Освіта: майбутнє»